

פרשת בהעלותך

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
21:15	20:19	19:27*	י-ם
21:12	20:17	19:25	ת"א
21:16	20:20	19:28	חיפה
21:11	20:16	19:25	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 19:07

כח הרבים

ראשון עם בני ישראל, שהרי כבר הגיע הפסח והם עדיין לא הכינו כבשים וחבורות שהרי היו טמאים. ובודאי שכל כונתם היתה על מועד אחר שיהיה קבוע בתוך בני ישראל דהיינו ברבים, אלא שצריך להבין מדוע באמת צריך להביא מועד אחר ולא די בזה שלכל אחד מתי שיוכל יעשה הפסח.

ונראה לבאר בס"ד, שהם רצו לעשות הפסח כמצוה של רבים, ולא כל יחיד בפני עצמו, וזה יתכן רק אם ידחו כל הטמאים ומי שהיה בדרך רחוקה לאותו התאריך, שמצוה של רבים זכותה עצומה הרבה יותר ממצוה של יחיד, וכמו שאמרו רבותינו אינו דומה מועטין המקיימים את המצוות למרובים המקיימים את המצוות, וזה כוחו הגדול של מניין לתפילה ולכל דבר שבקדושה.

ובפרט מצות הפסח שכל ענינו לעשותו ברבים, וכמו שצויה ה' בפסח ראשון, איש לפי אוכלו תכוסו על השה, שמוכרחים להמנות כמה ביחד ולא יכולים לעשות הפסח לבד, ואין זה רק כדי שלא יוותר מן הפסח, שא"כ הקב"ה היה מצוה לעשות כבשים קטנים מאוד, או שלא היה מצוה על הנותר, והיה מצוה רק לאכול כזית, [ואע"פ שהקב"ה רצה שלא יותירו מן הפסח להראות על ביטול העבודה זרה, ומ"מ יכול היה לצוות שלאחר מכן ישרפוהו וכמו שבאמת עושים למה שנותר מן הפסח], אבל הענין הוא שרצה הקב"ה שיתרבו האוכלים את הפסח, בכדי שירבו לספר בניסיו ונפלאותיו של הבורא יתברך, [וכמו שהארכנו בזה במאמר אחר ע"פ דברי הנצי"ב בפרשת צו], וכיון שכן חייבים שיהיו רבים, ולכן גם הם ביקשו שכל האנוסים והטמאים ידחו ליום אחד ולעשות את הפסח ביחד.

ועוד נראה לבאר שכח הרבים מועיל לא רק להעלות את המצוה אלא גם את המצווים, שכן כל אחד מוסיף כח וחיל בין בפמליא של מעלה, ובין בפמליא של מטה, שמקבלים כח יותר לעסוק בכל דבר שהם עוסקים, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, וכמו בעסק התורה שכאשר רבים לומדים כל אחד הוראה את חברו עוסק בתורה מתחזק גם הוא לעסוק בתורה. אחים יקרים, ב"ה נמצאים אנו בעונת סוף קורונה, ואולם בעוונותינו התרגלו אנשים להתפלל יחיד בביתם או במנינים של שעת הדחק, וגם כעת כאשר המגפה בעזרת ה' עומדת להיות מאחרינו וההגבלות נפתחות, עדיין אנשים אינם באים להתפלל בבית הכנסת וממעטים לפקוד את שיעורי התורה, אבל נדע נאמנה ישנו כח מיוחד לרבים ועימו יכולים אנו להביא את הגאולה וכמו שאמר אליהו הנביא (בתנא דבי אליהו זוטא פרק י"ד) **אין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך הטלטול ולא מתוך הטירוף ולא מתוך הדוחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חברו וקולם נשמע.** ה' יזכנו במהרה בימינו.

בפרשתנו אנו קוראים על מצות פסח שני, שנתחדשה על ידי אנשים שהיו טמאים לנפש אדם, דהיינו שהתעסקו במת מצוה ונטמאו ולא היו יכולים לעשות קרבן הפסח המצריך טהרה, ובאו אל משה והתלוננו על כך וזכו למענה מאת ה' יתברך שלא יפסידו את המצוה, ה' גותן להם אפשרות לתשלומין, והוא פסח שני חודש מאוחר יותר בו יוכלו אותם טמאים להקריב את קרבן הפסח. ורצינו במאמרנו זה להתבונן מעט בפסוקי הפרשה ומתוכם ללמוד חידוש נפלא התואם לכל הזמנים ובעיקר גם לימינו.

הנה כאשר באים אותם טמאים הם מבקשים לְמָה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְּרִיב אֶת קֶרְבְּנִי ה' בְּמוֹעֵדוֹ קֶרְבֶּנִי יִשְׂרָאֵל. ולכאורה בקשתם היא לעשות את הפסח עם כלל ישראל, שהרי אמרו במועדו בתוך בני ישראל, והנה ה' משיב להם שיעשו פסח שני בי"ד באייר, וא"כ לא נענו כבקשתם, שהרי אינם עושים עם כלל ישראל אלא לבדם.

והיה נראה לבאר, שהנה במקום בו צויה ה' על עשית הפסח במועדו פירש"י (ט' ב') אפילו בשבת ואפילו טמאים, ואפשר שלוה כיונו אותם שלא יכלו לעשות הפסח, שאנו רוצים לעשות את הפסח במועדו ואפילו טמאים, ולא דוק במועדו עם ישראל ביחד, וה' השיבם שיחיד אינו עושה פסח בטומאה ורק ברבים יכולים לעשותו אפילו בטומאה.

ואולם יותר נראה לומר, שהם ביקשו שינתן מועד אחר לפסח וזה הכונה במועדו, דהיינו יודעים אנו שהקב"ה יכול לומר תעשו את הפסח בזמן שתטהרו, וכל אחד כפי טהרתו יעשה את הפסח, [ובפרט לפי הזוהר הקדוש בפרשתנו ברעיא מהימנא (ח"ג קנב ע"ב), שכל שלוש יום אחר הפסח הוא זמן של שמחה, ולאחר מכן שבעה ימים השערים נפתחים ע"ש, וא"כ כל הימים הללו ראויים לעשות הפסח], אבל הם ביקשו שיהיה מועד קבוע, ובו יתאספו כל אלה שלא יכלו לעשות הפסח ויקיימו אותו באותו הזמן, והקב"ה נענה לבקשתם והביא להם י"ד באייר מועד שני לפסח.

ויש להביא לזה ראייה, שכן לפי סדר הפסוקים אותם אנשים לא ביקשו רק אחר שעשו בני ישראל את הפסח הראשון, וכמו שנאמר (ט', ה-ז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרִבִים וכו', ורק אז נאמר וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנַפְשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָיו אָהָרֹן בַּיּוֹם הַהוּא. ומבואר שרק לאחר שראו את בני ישראל עושים את הפסח באו, וכמו שהתורה מדגישה שבאו ביום ההוא, והיינו ביום פסח. [ואפשר שלכן באו ביום הפסח ולא לפני, שאע"פ שהצטערו על זה כבר מלפני כן מיד בשומעם על מצות הפסח, אבל אינו דומה ראייה לשמיעה, וכאשר ראו את בני ישראל עושים את הפסח, נתמלא ליבם צער וקנאה בבני ישראל הטהורים שזכו לעשות את הפסח והם לא, ולכן דוקא אז התעוררו לשאול על פסח שני]. וא"כ בודאי אין כונתם לעשות את הפסח במועדו, דהיינו פסח

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

תפלת מנחה (המשך)

הדחק אם התפלל יצא (כמבואר שם בהלכה ז'), ואילו מנחה גדולה תיקנו להתפלל גם בו אלא שאינו עיקר, ולכן רק עדיף להתפלל בזמן מנחה קטנה, וכאשר ישנה סיבה המכריחה אותו יכול להתפלל לכתחילה בזמן מנחה גדולה].

טז. לדעת ר' יהודה זמן תפלת המנחה הוא עד פלג המנחה, דהיינו לוקחים את הזמן שממנחה קטנה שבשעה תשע וחצי עד סוף היום, והוא שעתים וחצי, וחולקים אותו לשנים שעה ורבע לכל חלק, ורק עד סוף חציו הראשון מותר להתפלל מנחה, והיינו עד עשר ושלושה רבעים מתחילת היום, ומאז עד הבוקר הוא זמן תפלת ערבית. ולדעת חכמים מתפלל אדם מנחה עד סוף היום, וערבית יכול להתפלל רק מצאת הכוכבים עד הבוקר. (כמבואר כל זה בברכות כ"ו:). ופסקה הגמרא (שם כ"ז.) שמי שעשה כדעת ר' יהודה יצא ומי שעשה כדעת חכמים יצא. ויש ראשונים שכתבו שצריך שיעשה כן תמיד, ולא שהיום יתפלל מנחה עד צאת הכוכבים ומחר יתפלל ערבית אחר פלג המנחה, וכ"ש שלא יתפלל באותו היום מנחה וערבית אחר פלג המנחה, שאם הוא זמן הראוי למנחה א"כ אינו ראוי לערבית. וכ"פ בשו"ע (סי' רל"ג סעי' ב'). ואולם מנהג קדום כבר מזמן הראשונים היה להתפלל מנחה וערבית בסמיכות אחר פלג המנחה קודם צאת הכוכבים, [כמבואר בתוס' הראשון בברכות (ב'), וכך נהגו וכן נהגו בזמן הבית יוסף (וכמו שמעיד על מנהגם בסי' רל"ג), וכן הוא מנהג בגדד (עוד יוסף חי ויקהל ז'), וכן נהגו רבים מן הספרדים כיום, וכן היה מנהג האשכנזים בחו"ל, ושמעתי שעד היום בחו"ל ישנם רבים שנוהגים כן], ויש להם על מה שייסמוכו (היא דעת רבנו תם המובאת בתוס' (שם) ובעוד ראשונים). ואולם מי שיכול בודאי עדיף שיפריד בין זמני התפלות ולפחות ביום שמתפלל מנחה אחר הפלג לא יתפלל ערבית עד אחר צאת הכוכבים. ומ"מ עדיף להתפלל תפלת מנחה גדולה מאשר מנחה קטנה וערבית בסמיכות לה קודם צאת הכוכבים. [שמנחה גדולה רבים מהראשונים מקילים בה לכתחילה, וגם הרמב"ם היקל בה בדיעבד, ואילו מנחה וערבית סמוך לדעת רוב הראשונים אסור לעשות כן, ואינו יוצא ידי חובה].

יז. כתב רבנו האר"י (שער הכוונות לז' ע"א) שראוי ללבקש על מזונותיו בברכת שומע תפלה, להראות שהוא בטוח בו יתברך אשר בידו מזון לכל חי. ומדבריו נראה שאין חילוק בין התפילות וגם בתפלת מנחה וערבית ראוי לבקש על המזונות בשומע תפילה. ואמנם יש שערערו שלא יבקש על המזונות בתפלת המנחה ובערבית (שלמי צבור קל"ב ע"ד ועוד), אבל אין דבריהם מוכרחים, ומדברי שאר האחרונים מוכח שטוב ורצוי לבקש גם בזמן המנחה. (ויוסף עוד דוד ח"א בשלח ג').

יח. אחר עלינו לשבח טוב לומר פסוק ויאמר אם שמוע וכו' כי אני ה' רופאך, וכמו אחר תפלת שחרית. [כן מבואר בספר כף החיים (סופר, סי' רל"ב אות ו'), ואמנם רבנו האר"י כתב שטוב לאמרו בכל יום ולכוין בדי' יודין שבו כמבואר בשער רוח הקודש (י"ב ע"ב), אבל לא מצאנו שצריך לאמרו כמה פעמים או אחר כל תפלה, ומ"מ בודאי דאינו מזיק וטוב לכוין בו אם יוכל, ובענין הד' יודין שבפסוק זה כתבנו בהלכות תפלת שחרית (גליון 61 הלכה ק"צ) ע"ש].

יג. אמרו רבותינו (ברכות ו'): לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה. ובספר כף החיים (פלאגי, סי' י"ט אות א') כתב, שתפילת מנחה ראויה לכפר על כל חטאות האדם, ומשה רבינו עליו השלום היתה תפילתו על העגל במנחה, ולכן גם אליהו הנביא התפלל על ביטול עבודה זרה במנחה, שהיא שעת רצון והשעה גורמת להתקבל תפילתו, ועוד כתב שתפילת מנחה היא סניגוריא גדולה על ישראל. עכ"ל. וכמובן שעיקר הזהירות היא בתפלת העמידה שהיא עיקר תפילת המנחה, ובה צריך האדם לכוין דעתו, ואמנם כיון שרוב בני האדם באים מעבודתם ומעיסוקיהם לתפלה לכן תפילתם חטופה ומבולבלת, ולכן צריך לישוב דעתו קודם שיתפלל מנחה, ועל ידי שהאדם יבוא לבית הכנסת כמה דקות קודם התפלה ומתישב וקורא את כל מה שנהגו למנחה פרשת התמיד והקטורת ואשרי זה בודאי מישב דעתו ויכול להזהר בתפלתו.

יד. גם במנחה וערבית מצוה להיות מעשרה ראשונים, ויותר במנחה, כי היא התפילה ראשונה שהיה בעולם, שאמר אדם הראשון. (כף החיים פלאגי סי' י"ט אות ב'). [ועיין באבודרהם (בדיני מנחה) שכתב בטעם שם תפלת מנחה, מפני שבשעה עשירית מן היום שנברא בו אדם הראשון חטא, והוא שכתוב (בראשית ג' ח') "לרוח היום" ומתרגמים למנחה יומא. ע"כ. ודבריו משלימים את דברי הגר"ח פלאגי שאחר שחטא אדם הראשון בזמן המנחה הוצרך לתפלה, והיא היתה התפלה הראשונה בעולם, ולכן נקראת על שם האמור בן]. ויקפיד בתפלת העמידה של מנחה בכל הדברים האמורים בתפלת שחרית, כגון עצימת העיניים, וכונה בכל התפילה ולפחות בברכת אבות וכיו"ב. (שם אות כ"ו).

טו. יש אומרים שמותר להתפלל לכתחילה מנחה גדולה, דהיינו חצי שעה אחר חצות היום (הרא"ש והטור סי' רל"ג), ויש אומרים שלכתחילה יתפלל מנחה קטנה (תשע וחצי שעות אחר עלות השחר, שלוש שעות אחר מנחה גדולה), ורק אם כבר התפלל מנחה גדולה יצא (הרמב"ם פ"ג מתפלה ה"ב). וכ"פ השו"ע (סי' רל"ג סעי' א') ולכן לכתחילה עדיף להתפלל מנחה קטנה. ואולם מנהג הישיבות והכוללים להתפלל מנחה גדולה, ויש להם על מה שייסמוכו שראשונים רבים סוברים כדעה הראשונה, ובפרט לדעת השו"ע (סי' רל"ב סעי' ב') שאסור לאכול קודם תפילת המנחה, ואפילו סעודה קטנה קודם מנחה גדולה, א"כ עדיף להתפלל קודם מנחה גדולה. (שו"ת יח"ד ח"ד סי' י"ט). [ומטעם זה גם בקיץ היה ראוי להתפלל מנחה גדולה בכוללים, אולם המציאות שזהו זמן הפסקה, ולכן מתפללים מנחה ערבית בסמוך או מנחה קטנה, ומי שיכול עדיף שיתפלל מנחה גדולה]. וכיום שרוב העולם נוהגים לאכול סעודת צהרים א"כ גם להם עדיף יותר להתפלל מנחה גדולה קודם סעודתם, וכן נהגו במקומות עבודה רבים לסדר תפלת מנחה גדולה. [המעייין בדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות תפלה) יראה שאין זה דומה לזמן עלות השחר, ששם לא תיקנו זמן זה לתפלה, ורק בשעת